معرفی نامه

عارفی مجنون، هم‌عصر با ابوسعید ابوالخیر

در عصر ابوسعید ابوالخیر، عارف و شاعر نامدار قرن‌های چهار و پنج، عارفی شیدا و شوریده به نام لقمان سرخسی می‌زیست. محمد بن محمد لقمان مشهور به بابا لقمان یا لقمان بابا به گواه متون تاریخی، از بزرگان خراسان و شهر سرخس محسوب می‌شد و نزد مردم زمانه خود شکوه و منزلت فراوان‌داشت. از جمله ابوسعید ابوالخیر به او بسیار ارادت می‌ورزید. به استناد برخی از متون تاریخی پس از وفاتش در خانقاهی که عمر خود را در آن سپری کرده بود، به خاک سپرده شد.

از تولد و زندگی او اطلاعات زیادی در دست نیست؛ اما در بخشی از کتاب اسرار التوحید آمده که بابا لقمان سال‌ها مجاهده کرد و به عنوان عارفی نامدار در سرخس شناخته می‌شد؛ اما ناگهان اتفاقی رخ داد و پس از آن عقلش را از دست داد. بعدها در پاسخ به مردم گفته بود: «هرچند بندگی کردم بیش می‌بایست. درماندم و گفتم الهی پادشاهان را چون بنده پیر شود، آزادش می‌کنند. تو پادشاه عزیزی و در بندگی تو پیر گشتم، آزادم کن. گفت ندایی شنیدم که گفتند ای لقمان آزادت کردیم و نشان آن این بود که عقل از تو برگیریم!» از این رو لقمان سرخسی را از عقلای مجانین می‌دانستند و احترام خاصی برای او قائل بودند. از لقمان سرخسی به جز اقوال محدود، اثر دیگری به جا نمانده است.

بنای تاریخی

آرامگاه بابا لقمان متأثر از رخدادهای طبیعی

مدیر میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی سرخس در گفت‌وگو با خبرنگار قدس خراسان با ذکر این نکته که همواره رخدادهای طبیعی مثل زلزله و سیل بر آثار تاریخی اثرگذارند، می‌گوید: منطقه سرخس نیز از این قاعده مستثنا نبوده و رخدادهای طبیعی در آن فراوان اتفاق افتاده است و این اتفاقات بر ابنیه تاریخی، به خصوص بنای تاریخی موسوم به آرامگاه یا بقعه بابا لقمان نیز اثراتی به جا گذاشته است.

مجید حسینی ادامه می‌دهد: در حال حاضر بررسی‌ها نشان می‌دهد پایه شمالی ایوان بابا لقمان انحراف پیدا کرده و ممکن است یکی از دلایل این انحراف ناشی از زلزله‌های پیشین باشد؛ اما بی‌شک مداخلات انسانی در اراضی اطراف بقعه به خصوص در سال‌های اخیر اثرات سوء داشته است. نشست زمین در دشت‌ها نیز بر ساختمان این بنای تاریخی بی‌تأثیر نبوده است.

قدس درباره یک بنای تاریخی در سرخس گزارش می‌دهد

آرامگاه بابا لقمان؛ شکوهی پابرجا در دل خراسان

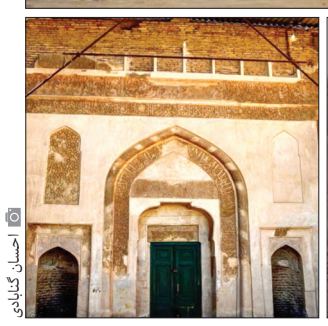

احسان گنابادی

محدثه مودی | در فاصله ۳ کیلومتری شهر سرخس، در نزدیکی مرز ایران و ترکمنستان، بنایی آجری و باشکوه با گنبد و ایوانی بلند خودنمایی می‌کند؛ بنایی که متعلق به آرامگاه شیخ محمد بن محمد لقمان، مشهور به بابالقمان سرخسی است. عارف هم‌عصر ابوسعید ابوالخیر که در قرن‌های چهارم و پنجم می‌زیسته و بین مردم سرخس از جایگاه خاصی برخوردار بوده است.

بنای این آرامگاه یکی از شاهکارهای معماری ایرانی به حساب می‌آید که بر اساس متون تاریخی قدمت آن به دوران سلجوقیان برمی‌گردد. البته در قدیمی‌ترین کتیبه موجود در آرامگاه تاریخ ۷۵۷هجری قمری ذکر شده است. در مجموع شواهد این طور نشان می‌دهد که پایه‌ریزی اولیه این بنا به دوران سلجوقیان باز می‌گردد؛ چراکه بنای آرامگاه بابالقمان به لحاظ معماری شباهت زیادی به مقبره سلطان سنجر سلجوقی و آرامگاه امام غزالی دارد.

■ **نگاهی به معماری منحصر به فرد بنا**

نخستین بخشی که با نگاه اول به این بقعه به چشم می‌آید، گنبد آن است. گنبدی که بخش مدور آن به واسطه نواری کمربند شکل از قاعده چندضلعی آن جدا می‌شود. در قاعده گنبد نیز روزنه‌هایی برای روشنایی فضای داخل وجود دارد و درواقع روشنایی بنا را تأمین می‌کند.

اما مهم‌ترین ویژگی این بنا را شاید بتوان طاق‌نماهای داخلی مقبره دانست؛ طاق‌نماهایی که به طرح‌های لوزی‌شکل گود و برجسته و آجرکاری و گچ‌کاری‌های ظریفی مزین شده‌اند.

این بخش از آرامگاه به واسطه مرمت‌های متوالی تا حدود زیادی شکوه خود را حفظ کرده است. کارشناسان معتقدند کاشی‌کاری‌های زیبایی نیز در فضای داخلی آرامگاه وجود داشته که به مرور زمان فرو ریخته و امروز تقریباً اثری از آن دیده نمی‌شود.

ساختمان بقعه اما از دو بخش مربع‌شکل متصل به هم تشکیل شده که ابعاد ۲۰ در ۳۰ متری دارد. ورودی بنا نیز دارای یک طاق جناغی شکل است که در شمال غربی بنا قرار گرفته و این طاق نیز به گچ‌کاری‌ها و آجرکاری‌های هنرمندانه‌ای منقش شده است.

آرامگاه این عارف شوریده خراسانی در وسط یک چهارضلعی قرار گرفته که در قسمت فوقانی به یک هشت‌ضلعی تبدیل می‌شود. این بقعه به صورت دو طبقه ساخته شده و قسمت بالای آن نیز غرفه‌غرفه است.

در این بنای تاریخی کتیبه‌هایی نیز به چشم می‌خورد. یکی از کتیبه‌های موجود در داخل بنا نشان می‌دهد در این مقبره به جز آرامگاه بابالقمان، مقبره امیر محمد خوارزم نیز وجود دارد. غیر از کتیبه نامبرده، کتیبه‌هایی از آیات قرآن نیز در ساختمان بنا دیده می‌شود که سوره جمعه و آیاتی از سوره آل‌عمران بر آن درج شده است.

لازم به ذکر است آرامگاه بابالقمان در تاریخ ۱۵دی ۱۳۱۰ با شماره ۱۶۵ در شمار آثار تاریخی به ثبت رسیده است.

■ **این بنا سخاوتمندانه ساخته شده است**

بنایی که از آجر و گچ ساخته شده، طبیعتاً استحکام و پایداری کمتری نسبت به بناهایی دارد که برای ساخت آن‌ها از مصالح مقاوم‌تر استفاده شده است؛ اما آرامگاه بابالقمان را می‌توان از این منظر یک بنای استثنایی دانست.

در زمان ناصرالدین شاه، محمدحسین مهندس در گزارشی این بنا را این‌طور توصیف کرده است: «بنایی است مربع شکل و بسیار مستحکم. با آجر و گچ ساخته شده... قریب سه کرور آجر در این بنا به کار رفته است». مورخان و کارشناسان این توصیف‌ها را این‌طور تفسیر می‌کنند که برای ساخت این بنا در استفاده از ملات و مصالح، سخاوت زیادی به خرج داده شده و همین سخاوت، استحکام این بنای آجری را تضمین کرده است. این سخاوت و دقت، نشان‌دهنده ارادت مردم به شخصیت بابالقمان سرخسی نیز هست.

■ **چطور به آرامگاه بابالقمان برویم؟**

برای بازدید از آرامگاه بابالقمان باید به شهرستان سرخس سفر کنید. سرخس در فاصله ۱۸۵ کیلومتری مشهد قرار گرفته و با حدود سه ساعت رانندگی می‌توانید به آن برسید.

در فاصله حدوداً سه کیلومتری از مرکز سرخس نیز می‌توانید از این بنا بازدید کنید. برای بازدید از این بنا و جاذبه‌های اطراف آن می‌توانید یک روز کامل وقت بگذارید.

■ **بهترین زمان سفر به آرامگاه بابالقمان**

بازدید از آرامگاه بابالقمان شرایط خاصی ندارد و شما هرموقع که تمایل داشته باشید، می‌توانید با در نظر گرفتن شرایط آب و هوایی منطقه، برای سفر به سرخس و بازدید از این بنا اقدام کنید.

البته پیشنهاد ما این است که برای بهره بردن از زیبایی‌های طبیعی منطقه، فصل بهار را برای سر زدن به این بقعه تاریخی و دیدنی‌های اطرافش انتخاب کنید. همچنین اواخر شهریور یا اوایل مهر ماه که زمان برداشت پسته است نیز می‌تواند زمان خوبی برای سفر به این منطقه باشد.

■ **کجا اقامت کنیم؟**

اگر سرخس را به عنوان مقصد سفر خود انتخاب کرده‌اید و قرار نیست در اقامتگاه یا منزل شخصی اقامت کنید، می‌توانید از هتل دوستی و هتل ابریشم که اقامتگاه‌های رسمی و تحت نظارت اداره میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی هستند، استفاده کنید.

مسئولان می‌گویند هنوز هیچ اقامتگاه بوم‌گردی در این منطقه فعال نشده و مسافران و گردشگران عزیز می‌توانند به همین دو هتل مراجعه کنند.

از آنجا که بوم‌گردی‌ها امروزه به عنوان اقامتگاه‌هایی ارزان و متفاوت مورد استقبال مسافران قرار می‌گیرند، حسینی؛ مدیر میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی سرخس این نوید را داد که چند اقامتگاه بوم‌گردی در آینده‌ای نزدیک در این منطقه به بهره‌برداری خواهد رسید.

گردشگری

سرخس رفتید به این مکان‌ها سر بزنید

پس از بازدید از آرامگاه بابا لقمان در حاشیه شهر سرخس، می‌توان با طی مسافتی به دیگر جاذبه‌های طبیعی و تاریخی در شهرستان سرخس نیز سری زد.

یکی از مناطقی که پیشنهاد می‌کنیم بازدید از آن را از دست ندهید، منطقه گردشگری بزنگان در ۹۰ کیلومتری شهر سرخس است. منطقه بزنگان مملو از جاذبه‌های تاریخی و طبیعی کم‌نظیری مانند تالاب بزنگان، قلعه بزنگان، غار بزنگان، منطقه چشمه سرآسیاب و... است. روستای خوش آب و هوای بزنگان نیز در مرکزیت این منطقه قرار دارد و سفر به آن خالی از لطف نیست.

تالاب بزنگان در ۸۰ کیلومتری شهر سرخس و ۵ کیلومتری روستای بزنگان، یکی از زیباترین جاذبه‌های طبیعی شمال شرق کشور به حساب می‌آید. این تالاب تنها تالاب شمال شرق کشور محسوب می‌شود که از نظر اکولوژی اهمیت فراوان داشته و منزلگاه انواع پرندگان مهاجر است. این تالاب همچنین از نظر پرنده‌نگاری اهمیت فراوان دارد. یکی از جاذبه‌های طبیعی دیگر این تالاب، آسمان کم‌نظیر و خیره‌کننده آن در شب است که برای علاقه‌مندان به نجوم و جاذبه‌های طبیعی، سایت بی‌نظیری برای رصدهای نجومی و عکاسی نجومی فراهم می‌کند. بیشتر شب‌ها می‌توانید بخش‌هایی از کهکشان راه شیری را نیز با چشم غیرمسلح در آسمان این منطقه ببینید.

علاقه‌مندان به ابنیه‌های تاریخی، افزون بر بازدید از آرامگاه بابا لقمان می‌توانند به کاروانسرایی قدیمی در همین منطقه نیز سر بزنند. رباط شرف در ۶۰ کیلومتری سرخس یک جاذبه تاریخی کم‌نظیر است که قدمت آن به دوره سلجوقیان برمی‌گردد. بازدید از این کاروانسرای تاریخی که یکی دیگر از شاهکارهای معماری در استان خراسان است، برای افرادی که به تاریخ کشور علاقه‌مند هستند، خالی از لطف نیست.

■ **دست خالی از سرخس نروید**

در سفر به سرخس افزون بر عکاسی از دیدنی‌های شهر و روستاهای اطراف، می‌توانید از سوغاتی‌های این منطقه نیز یادگاری داشته باشید. محصولات صنایع دستی و هنرهای سنتی متنوع سرخس می‌تواند گزینه خوبی برای خرید باشند. انواع گلیم، قلاب‌بافی، انواع رودوزی‌های سنتی انواع محصولات چرم دست‌دوز، انواع شال و حوله فرت‌بافی و انواع صنایع چوب نظیر معرق از محصولات متنوعی هستند که می‌توانید در این منطقه مشاهده کنید.

اگر اهل خرید سوغاتی‌های خوشمزه باشید هم دست خالی از سرخس بیرون نمی‌روید؛ انواع کلوچه‌های محلی، انواع شیرینی‌های محلی و خرید پسته وحشی در فصول خاصی از سال، از جمله معروف‌ترین سوغاتی‌های سرخس به حساب می‌آیند که می‌توانید برای دیگران هدیه ببرید.

جدول ۸۶۳۷

طراح جدول: محمدرضا علی‌زاده
zadehalireza@gmail.com

■ **افقی**

۱. روحانی عضو سابق مجلس خبرگان رهبری که چندروز قبل در بانکی در بابلسر به شهادت رسید ۲. خودرو بیابانی - پرندگان مأمور بر هلاکت ابرهه و سپاهیانش ۳. سالک - جراحت - درختی جنگلی با چوبی مرغوب - یکی از دوجنس ۴. قسمت بیرونی سقف - تفنگ در گویش تفنگدار لندنی - بالای مجلس - ابزار برداشت محصول ۵. دانه معطر - دستورکار - خوشاب ۶. راهرو سقف‌دار - ایستاده - بیرون زدن دانه از دل خاک ۷. بی‌عیب و نقص - دوخط کنار هم که هرگز همدیگر را قطع نمی‌کنند - جوی خون ۸. مزد ساختمانی - دلداده رامین - حرف خوردنی - صدویازده ۹. پهلوان - نوعی نان سنتی پرطرفدار - تنقلات نوروزی ۱۰. معبر کوچک درون‌شهری - ترکیبی از ید - نوعی خودرو چینی موجود در بازار کشورمان ۱۱. فهمیدن - ضدعفونی - عزیز همگان ۱۲. پسوند آغشتگی - دستور - جاده آهنی - خنک ۱۳. پرحرفی - مرموز - حرف نوروزی - فتوادهنده ۱۴. مسکن - قهرمانی پیاپی ۵ باره یک تیم در مسابقات را گویند ۱۵. ماوراءالطبیعه - نام پسرانه وطنی

■ **عمودی**

۱. سه‌گانه متحرک ساعت - شهر فضایی قزاقستان ۲. خرمن ماه - پیش‌قراول ۳. دیلم - سپاس شیرین - کثیفی لباس - واحد ورزشی ۴. مالیات - حرف دوم یونانی - قیمت - خانه بزرگ ۵. برادر پدر - آرایشگر سینمایی - قهرمان روسی سابق شطرنج جهان ۶. درحال تکان‌خوردن - کشور معمرقذافی - پیشوند کوچک ۷. بیماری دیفتری - لقبی برای درجه‌داران ارشد سپاه - طمع ۸. پدربزرگ رستم دستان - مادر - گل نومیدی - صفت سرو ۹. عضو صورت - لقبی که به حامیان تشکیل رژیم غاصب قدس قبل از تأسیس می‌دادند - قارچ ۱۰. واحد طول ۹۰ سانتی‌متری - پناهگاه - عرصه مسابقات بوکس ۱۱. خجسته - ادویه پرخاصیت تند سفیدرنگ - گونه برجسته ۱۲. تناوب زراعی - عضوی از دستگاه گوارش - موی گردن شیر و اسب - خزنده گزنده ۱۳. برج داستانی فرانسه - ذخیره کردن - شیمی کربن - از اوراق بهادار ۱۴. کندذهن - برگه شناسایی ۱۵. معبد - واسطه احضار روح

حل جدول شماره قبل

	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵
۱	ای	ش	■	گ	ل	ب	ا	ل	■	ح	م	ا	س	ه	
۲	ل	ا	ی	ک	■	ب	ا	ر	ا	ن	■	و	س	ن	ی
۳	ن	■	خ	ر	ه	ا	د	■	ح	ی	ا	ن	ت	■	ح
۴	ک	س	■	ب	ا	س	ی	ل	■	ا	ب	س	ا	ل	■
۵	و	ر	س	ا	ی	■	ه	ا	ب	ی	ل	■	ن	ا	ت
۶	■	م	ا	س	ر	و	■	م	ا	ش	ی	ن	■	ل	ب
۷	ن	ا	ل	■	ه	ی	ح	ا	ن	■	س	پ	ا	ه	ی
۸	گ	ی	ت	ا	■	س	و	■	ک	ش	■	ر	س	و	ا
۹	ا	ه	و	ر	ا	■	ر	ا	ه	و	ر	■	ک	ل	ن
۱۰	ر	د	■	ا	ی	ر	ا	د	■	ن	ا	ل	ی	ا	■
۱۱	ه	ا	گ	■	ر	و	ب	ر	و	■	م	س	ت	د	ل
۱۲	■	ر	و	د	ا	ن	■	س	ا	م	ب	ا	■	ن	و
۱۳	ح	■	د	و	ن	ا	ت	■	گ	ن	د	ن	ا	■	ب
۱۴	د	م	ا	ر	■	س	م	ی	ر	ا	■	ی	و	ز	ی
۱۵	م	غ	ل	و	ب	■	ر	و	ا	ن	ه	■	س	ن	ا

میراث

اهمیت مرمت‌های سالانه آرامگاه بابالقمان

حسینی؛ مدیرکل اداره میراث فرهنگی و گردشگری سرخس می‌گوید: این بنای تاریخی مانند همه بناهای تاریخی نیازمند فرایند نگهداری و مرمت سالانه است. برای تصور وضعیت آن باید به تصاویر حدود ۱۰۰سال قبل آن نگاه کرد که بی‌شک با بنایی تقریباً مخروبه مواجه می‌شوید. بابالقمان تقریباً مخروبه بوده و با زحمات استادکاران میراث فرهنگی دوباره مرمت شده است.

مرمت‌های مستمر این بنا موجب شده از تخریب‌های گسترده آن در سال‌های اخیر جلوگیری شود، بنایی که هنوز هم پس از گذشت بیش از ۷۰۰ سال، ابهت خود را حفظ کرده و وضعیت فعلی بنا با مخروبه آن در پیش از انقلاب قابل مقایسه نیست.

تخریب در دوره قاجار مرمت پس از انقلاب

احسان زهره‌وندی؛ سرپرست معاونت میراث فرهنگی اداره‌کل میراث فرهنگی خراسان رضوی: قسمت عمده ایوان آرامگاه بابا لقمان پیش از دوره قاجاریه فرو ریخته بود؛ اما مرمت این بنا پس از انقلاب همواره مورد توجه میراث فرهنگی بوده و گنبد آن نیز در دهه ۷۰ بازسازی شده است.